

UCHWAŁA

Dnia 15 marca 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marta Romańska (przewodniczący)

SSN Władysław Pawlak (sprawozdawca)

SSN Karol Weitz

Protokolant Katarzyna Bartczak

w sprawie z wniosku I. F.
przy uczestnictwie dłużnika Skarbu Państwa - Prezydenta Miasta W.
o wszczęcie egzekucji,
po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym
w dniu 15 marca 2018 r.
zagadnienia prawnego
przedstawionego przez Sąd Okręgowy w W.
postanowieniem z dnia 20 września 2017 r., sygn. akt XXVII Cz (...),

"Czy wyrok pozbawiający wykonalności tytuł wykonawczy w postaci zaopatrzonego w klauzulę wykonalności wyroku nakazującego Skarbowi Państwa przywrócenie posiadania lokalu z powodu późniejszego wydania orzeczenia nakazującego posiadaczowi wydanie tego lokalu właścicielowi (art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c.) stanowi podstawę do umorzenia egzekucji świadczenia niepieniężnego prowadzonej w trybie art. 1060 k.p.c. zgodnie z art. 825 pkt 2 k.p.c.?"

Czy jedyną podstawą do umorzenia egzekucji świadczenia niepieniężnego przeciwko Skarbowi Państwa jest wyrok pozbawiający wykonalności tytuł egzekucyjny wydany na podstawie art. 840² k.p.c.?"

podjął uchwałę:

1. Wyrok pozbawiający wykonalności tytuł wykonawczy (tytuł egzekucyjny) posesoryjny wydany przeciwko Skarbowi Państwa z powodu późniejszego uwzględnienia powództwa petytoryjnego stanowi podstawę do umorzenia - na wniosek dłużnika - postępowania egzekucyjnego o świadczenie niepieniężne prowadzonego zgodnie z art. 1060 § 3 k.p.c. (art. 825 pkt 2 k.p.c.);

2. w pozostałym zakresie odmawia udzielenia odpowiedzi.

UZASADNIENIE

Prawomocnym wyrokiem z dnia 19 marca 2008 r., Sąd Rejonowy w W. (sygn. akt VIII GC (...)) nakazał Skarbowi Państwa reprezentowanemu przez Zarząd Miasta Skarbu Państwa w W. przywrócić I. F. posiadanie lokalu nr (...) położonego w budynku przy ul. M. w W. na antresoli, m.in. przez jego wydanie (pkt I lit. d). W dniu 12 czerwca 2008 r. doszło do formalnego wydania pełnomocnikowi powódki tego lokalu, co zostało stwierdzone protokołem zdawczo-odbiorczym. Faktycznie jednak, lokal ten nie został powódce wydany, gdyż strona pozwana po wydaniu kluczy dokonała zmiany zamków w drzwiach określanych jako „małe niebieskie” oraz w drzwiach prowadzących na rampę załadunkową, co uniemożliwiło powódce korzystanie z lokalu. Wyrokowi temu została nadana klauzula wykonalności.

Prawomocnym wyrokiem z dnia 27 maja 2010 r., Sąd Rejonowy w W. (sygn. akt VIII GC (...)) nakazał I. F. opróżnienie i wydanie Skarbowi Państwa - Prezydentowi Miasta W. lokalu użytkowego nr (...), o powierzchni 19,89 m², położonego na antresoli w budynku przy ul. M. w W.

W dniu 15 lipca 2011 r. I. F. wystąpiła z wnioskiem do Sądu Rejonowego o wszczęcie egzekucji wyroku Sądu Rejonowego w W. z dnia 19 marca 2008 r. w zakresie pkt I lit. d i o wezwanie Dyrektora Zakładu Mienia Skarbu Państwa do jego wykonania w terminie 7 dni pod rygorem grzywny.

Prawomocnym wyrokiem z dnia 6 marca 2012 r. Sąd Rejonowy w W. (sygn. akt VI C (...)) pozbawił wykonalności wyrok Sądu Rejonowego w W. z dnia 19 marca 2008 r.

Sąd Rejonowy w W. postanowieniem z dnia 13 października 2014 r. wezwał Prezydenta Miasta W. reprezentującego Skarb Państwa do wydania I. F. lokalu nr (...) przy ul. M. w W., a następnie postanowieniem z dnia 30 marca 2015 r. nałożył na Dyrektora Zakładu Mienia Skarbu Państwa, będącego kierownikiem państwowej jednostki organizacyjnej Skarbu Państwa - Prezydenta Miasta W. grzywnę w kwocie 1000 zł, z zamianą na wypadek jej niezapłacenia na 10 dni

aresztu, przyjmując, że jeden dzień aresztu jest równoważny grzywnie w kwocie 100 zł oraz wyznaczył Dyrektorowi Mienia Skarbu Państwa nowy dwumiesięczny termin na wydanie I. F. lokalu.

Wyrokiem z dnia 26 lutego 2016 r. Sąd Rejonowy w W. oddalił powództwo Skarbu Państwa skierowane przeciwko I. F. o ustalenie nieistnienia obowiązku wykonania przez Skarb Państwa - Prezydenta Miasta W. wyroku Sądu Rejonowego w W. z dnia 19 marca 2008 r. z uzasadnieniem, że Skarb Państwa nie wykazał interesu prawnego w rozumieniu art. 189 k.p.c., bowiem wydanie wyroku uwzględniającego powództwo o wydanie lokalu, który wcześniej był przedmiotem obowiązku wydania nałożonym w postępowaniu posesoryjnym przeciwko właścicielowi, stanowi podstawę do umorzenia egzekucji. Apelacja Skarbu Państwa została oddalona wyrokiem Sądu Okręgowego w W.

Rozpoznając zażalenie Skarbu Państwa - Prezydenta Miasta W. na postanowienie Sądu Rejonowego z dnia 30 marca 2015 r., Sąd Okręgowy powziął wątpliwości, które wyraził w przedstawionym do rozstrzygnięcia Sądowi Najwyższemu pytaniu prawnym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 825 pkt 2 k.p.c. organ egzekucyjny umorzy postępowanie w całości lub w części na wniosek (dłużnika lub wierzyciela), jeżeli prawomocnym orzeczeniem tytuł wykonawczy został pozbawiony wykonalności albo orzeczenie, na którym oparto klauzulę wykonalności zostało uchylone lub utraciło moc. Jakkolwiek, przytoczone brzmienie przepisu zostało wprowadzone ustawą z dnia 10 maja 2013 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. poz. 654), a zatem w toku prowadzonej w niniejszej sprawie egzekucji obowiązku wynikającego z wyroku z dnia 19 marca 2008 r., tym niemniej zgodnie z art. 2 tej noweli, do postępowań wszczętych i niezakończonych przed dniem wejścia jej w życie stosuje się przepisy dotychczasowe, z wyjątkiem art. 825 pkt 2 k.p.c., który stosuje się w brzmieniu nadanym nowelą.

Stosownie do art. 1060 § 1 i 3 k.p.c., jeżeli dłużnikiem jest Skarb Państwa, wierzyciel - wskazując na tytuł egzekucyjny - wzywa do spełnienia świadczenia bezpośrednio państwową jednostkę organizacyjną, z której działalnością wiąże się

to świadczenie; jednostka ta jest obowiązana spełnić niezwłocznie świadczenie stwierdzone tytułem egzekucyjnym. W wypadku, gdy w terminie dwóch tygodni od dnia doręczenia wezwania nie zostanie wykonany tytuł egzekucyjny obejmujący świadczenie niepieniężne, sąd na wniosek wierzyciela, wyznaczy termin do spełnienia świadczenia kierownikowi właściwej państwowej jednostki organizacyjnej i temu kierownikowi wymierza grzywnę w razie niespełnienia świadczenia w wyznaczonym terminie.

W postanowieniu z dnia 20 marca 2014 r., I CNP 30/13 (nie publ.), Sąd Najwyższy wskazał, że egzekucja wszczęta na podstawie tytułu wykonawczego wydanego w procesie o przywrócenie posiadania podlega umorzeniu po uprawomocnieniu się wyroku rozstrzygającego w sporze petytoryjnym pozytywnie o prawach pozwanego z procesu posesoryjnego (por. także orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 19 października 1945 r., II C 810/45, PiP 1946, nr 5-6). W innym judykacie, Sąd Najwyższy stwierdził, że uprawomocnienie się wyroku w procesie petytoryjnym, orzekającego pozytywnie o prawach właściciela rzeczy, przeciwko któremu prowadzone jest postępowanie egzekucyjne na podstawie wyroku posesoryjnego, jest zdarzeniem uzasadniającym pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego (zob. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 8 lipca 2005 r., II CK 678/04, nie publ.). Wyrok wydany w procesie petytoryjnym opiera się na silniejszej podstawie, wynikającej z prawa powoda, niż wyrok wydany w procesie posesoryjnym, w ramach którego roszczenie jest wywodzone z samego faktu posiadania.

Zobowiązanie do przywrócenia posiadania wygasa także - co wynika *expressis verbis* z art. 344 § 1 k.c. - w przypadku uzyskania w procesie windykacyjnym przez osobę, która dopuściła się pozbawienia posiadania orzeczenia sądu stwierdzającego, że stan posiadania powstały na skutek naruszenia jest zgodny z prawem (zob. też wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 października 1969 r., I CR 178/69, nie publ.).

W rozpoznawanej sprawie chodzi o szczególny rodzaj postępowania egzekucyjnego związanego z egzekucją świadczeń niepieniężnych przeciwko Skarbowi Państwa, w którym brak jest klasycznego tytułu wykonawczego, gdyż

egzekucję wszczyna się na podstawie tytułu egzekucyjnego w przypadku, gdy kierownik właściwej państwowej jednostki organizacyjnej reprezentującej Skarb Państwa nie zastosuje się dobrowolnie do obowiązku nałożonego w tytule egzekucyjnym, po wezwaniu wierzyciela do wykonania (art. 1060 § 1 i 3 k.p.c.). Zatem, wykonanie zasądzonych od Skarbowi Państwa świadczeń majątkowych niepieniężnych przebiega w dwóch etapach. W pierwszym (przedegzekucyjnym), wierzyciel wskazując na tytuł egzekucyjny wzywa do spełnienia świadczenia bezpośrednio państwową jednostkę organizacyjną, z której działalnością wiąże się świadczenie. Etap ten jest obligatoryjny, w tym znaczeniu, że jego niewyczerpanie spowoduje oddalenie wniosku wierzyciela o wszczęcie egzekucji. W drugim etapie (egzekucyjnym), którego zastosowanie jest uzależnione od tego, czy Skarb Państwa jako dłużnik reprezentowany przez właściwą państwową jednostkę organizacyjną spełnił dobrowolnie w terminie dwóch tygodni od dnia doręczenia wezwania do wykonania tytułu egzekucyjnego, świadczenie niepieniężne, następuje wszczęcie na wniosek wierzyciela egzekucji, która jest prowadzona przez sąd, jako organ egzekucyjny. W ramach egzekucji, sąd wyznacza termin do spełnienia świadczenia kierownikowi właściwej jednostki organizacyjnej, a w razie niespełnienia świadczenia w wyznaczonym terminie sąd wymierzy temu kierownikowi grzywnę.

Istnienie tytułu egzekucyjnego przeciwko Skarbowi Państwa obejmującego obowiązek świadczenia niepieniężnego oznacza, że Skarb Państwa jest dłużnikiem, w stosunku do którego może być wszczęte sądowe postępowanie egzekucyjne, w razie bezskuteczności pierwszego etapu realizacji tytułu egzekucyjnego. W związku z tym, jeśli świadczenie objęte tytułem egzekucyjnym nie zostało zrealizowane, to wyeliminowanie z obrotu prawnego tytułu egzekucyjnego może nastąpić w trybie art. 840² k.p.c. w zw. z art. 840 § 1 k.p.c. Okoliczność, iż Sąd Rejonowy bezpodstawnie nadał klauzulę wykonalności wyrokowi posesoryjnemu z dnia 19 czerwca 2008 r. nie ma znaczenia dla rozstrzygnięcia przedstawionego przez Sąd drugiej instancji pytania prawnego, gdyż po pierwsze, ta kwestia wobec prawomocności wyroku pozbawiającego tytuł wykonawczy wykonalności nie podlega badaniu w postępowaniu egzekucyjnym przy ocenie podstaw do jego umorzenia. Po drugie, tytuł egzekucyjny wydany przeciwko Skarbowi Państwa o

świadczenie niepieniężne może być pozbawiony wykonalności na podstawie art. 840² k.p.c. w zw. z art. 840 § 1 k.p.c. Jeśli zatem pozbawienie wykonalności dotyczyło tytułu wykonawczego, czyli tytułu egzekucyjnego zaopatrzonego w klauzulę wykonalności (art. 776 k.p.c.), to siłą rzeczy musiało dotyczyć również tytułu egzekucyjnego jako podstawowego elementu tytułu wykonawczego.

Przepis art. 840² k.p.c. tworzy dla dłużnika podstawę powództwa opozycyjnego, za pomocą którego może on zwalczać skierowaną przeciwko niemu egzekucję, poszerzając w ten sposób ochronę przewidzianą w art. 840 k.p.c., jako środek zmierzający do wyeliminowania tytułu egzekucyjnego i wywołującego skutek taki, jak określony w art. 840 k.p.c.

Udzielenie odpowiedzi na przedstawione przez Sąd drugiej instancji pytanie prawne jest determinowane stan faktycznym sprawy i wydanym prawomocnym wyrokiem pozbawiającym zapadły przeciwko Skarbowi Państwa o ochronę posesoryjną lokalu tytuł wykonawczy wykonalności, w związku z późniejszym wyrokiem petytoryjnym uwzględniającym powództwo Skarbu Państwa o wydanie lokalu. Zniweczenie tytułu wykonawczego posesoryjnego prawomocnym wyrokiem uwzględniającym powództwo opozycyjne wywołuje skutek podobny do określonego w art. 344 § 1 k.c., gdyż pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego - posesoryjnego (tytułu egzekucyjnego w przypadku określonym w art. 1060 § 3 k.c.) oznacza, że tytuł ten przestał istnieć w sensie prawnym jako podstawa do jego dalszej realizacji, zaś stan powstały na skutek naruszenia posiadania okazał się zgodny z prawem, co potwierdził prawomocny wyrok rozstrzygający spór petytoryjny.

Wskutek pozbawienia wykonalności tytułu wykonawczego (tytułu egzekucyjnego, o którym mowa w art. 1060 § 3 k.p.c.), nie może być on już wykonywany egzekucyjnie, co uzasadnia umorzenie prowadzonego na jego podstawie postępowania egzekucyjnego na podstawie art. 825 pkt 2 k.p.c. Przepis ten odnosi się również do pozbawionych wykonalności tytułów egzekucyjnych (art. 840² k.p.c. w zw. z art. 840 § 1 k.p.c.).

Czynności egzekucyjne przymuszające - kierownika właściwej państwowej jednostki organizacyjnej reprezentującej Skarb Państwa jako dłużnika do

wykonania tytułu egzekucyjnego - w postaci postanowień nakładających grzywnę w związku z niewykonaniem obowiązków niepieniężnych mają swoją podstawę wyłącznie w tytule egzekucyjnym na podstawie którego nastąpiło wszczęcie postępowania egzekucyjnego. Są one pochodną tego tytułu i ich podejmowanie jest uzależnione od istnienia tytułu egzekucyjnego obejmującego obowiązek wykonania świadczenia niepieniężnego. Postanowienie nakładające grzywnę na dłużnika w celu przymuszenia do wykonania obowiązku również jest tytułem egzekucyjnym, ale niesamodzielnym, pochodnym, uzależnionym od istnienia substratu egzekucyjnego, którym jest tytuł wykonawczy (tytuł egzekucyjny) obejmujący obowiązek dłużnika świadczenia niepieniężnego. Skoro więc, bez istnienia tytułu egzekucyjnego przeciwko Skarbowi Państwa nie może być prowadzone postępowanie egzekucyjne, to nie mogą być też podejmowanie czynności egzekucyjne, w tym postanowienia przymuszające. Z kolei do tych czynności, które zostały już podjęte ma zastosowanie ogólna reguła wynikająca z art. 826 k.p.c., iż umorzenie postępowania egzekucyjnego powoduje uchylenie dokonanych czynności egzekucyjnych.

Z tych względów Sąd Najwyższy podjął uchwałę na podstawie art. 390 § 1 k.p.c.

W związku z treścią udzielonej przez Sąd Najwyższy w uchwale odpowiedzi, zbędne stało się rozstrzyganie drugiej części pytania, które w dodatku wykracza poza stan faktyczny sprawy. Udzielenie odpowiedzi na zagadnienie prawne, które prowadzi do merytorycznego związania sądu drugiej instancji w zakresie sposobu interpretacji danego zagadnienia (art. 390 § 2 k.p.c.), jest uzasadnione jedynie wtedy, gdy zachodzi rzeczywista potrzeba wyjaśnienia poważnych wątpliwości o decydującym znaczeniu dla rozstrzygnięcia sprawy oraz pozostaje z tym rozstrzygnięciem w związku przyczynowym. Jeśli taka zależność nie zachodzi, nie jest dopuszczalne podjęcie uchwały przez Sąd Najwyższy (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 27 sierpnia 1996 r., III CZP 91/96, OSNC 1997, nr 1, poz. 9; z dnia 19 listopada 2008 r., III CZP 21/08, nie publ.; z dnia 5 grudnia 2008 r., III CZP 121/08, nie publ.; z dnia 24 lipca 2013 r., III CZP 37/13, nie publ.; z dnia 10 marca 2016 r., III CZP 8/16, nie publ. oraz z dnia 29 czerwca 2016 r., III CZP 10/16, nie publ.).

Z tych względów, w tej części, Sąd Najwyższy na podstawie art. 61 § 1 ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. - o Sądzie Najwyższym (jedn. tekst: Dz. U. z 2016 r., poz. 1254 ze zm.) odmówił podjęcia uchwały.

jw

r.g.